

ХАТА

Ілюстрований журнал

ЛІТЕРАТУРИ, ПОЛІТИКИ І СУЧАСНОГО ЖИТТЯ

виходить

кожного першого під редакцією

Я. Н. Крета.

Зміст книжки четвертої;

Г. Хоткевич: Цар і Гетьман. (кінець)

Д. Макогон: Співай ми пташку

А. Новак: Безробітє

Д. Макогон: Думка мужицької дитини.

Т. Ю. Марцінів: Батько.

А. Новаченко: Питаю.

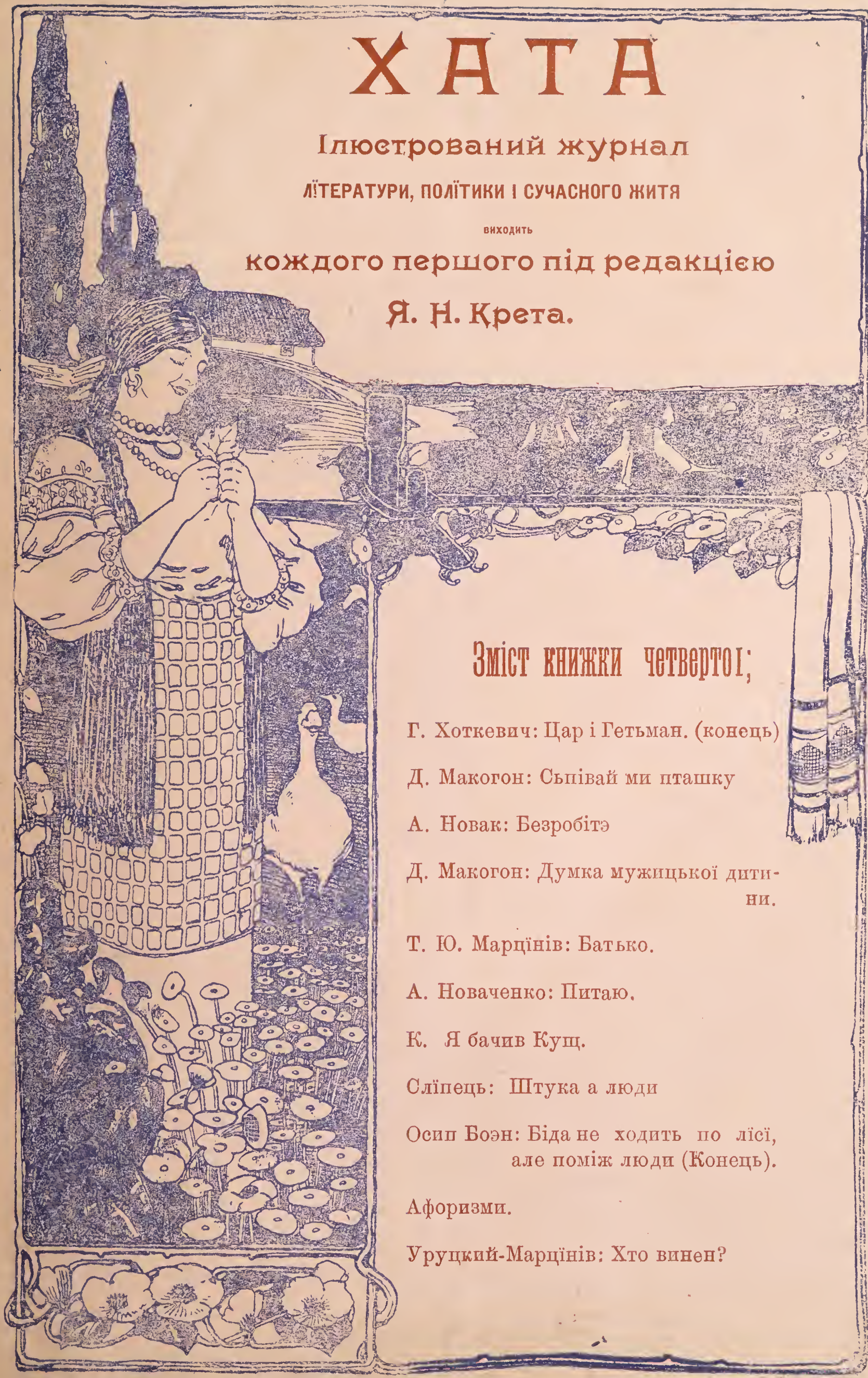
К. Я бачив Куш.

Сліпець: Штука а люди

Осип Боєн: Біда не ходить по лісі,
але поміж люди (Кінець).

Афоризми.

Уруцький-Марцінів: Хто винен?

Число 4. за Цвітень 1911.

— Х А Т А —

ІЛЛЮСТРОВАНІЙ ЖУРНАЛ
ЛІТЕРАТУРИ, ПОЛІТИКИ
І СУЧАСНОГО ЖИТТЯ

Виходить кожного першого в місяці. ВИДАЄ І ЗА РЕДАКЦІЮ ВІДПОВІДАЄ Я.Н. КРЕТ. Нр. Телефону Майн 3604

Адрес Редакції; 850 Main St. Winnipeg, Manitoba, Canada. □ □ □ □

Цар і Гетьман

ІСТОРИЧНА ПОВІСТЬ
За Мордовцем — Г. Хоткевич
(Гонець)

VII.

А що-ж дість ся з Мотрю?

По смерті свого батька, вона поїхала до Київа і жила там в монастирі у Мазепиної матері. Але там їй довело ся бути недовго, весною 1709 року умерла мати Магдалина. А вмираючи благословила Мотрю і ще другу дівчину Оксану, а благословляючи говорила:

— Ой не буде волі-долі на сім світі, діточки, не буде; краса ваша зрубить вас. Бо краса, діточки, се велике нещастє. Краса — то ціле царство, що висить на волоску. Дмухнув вітер — і нема царства. А потім все буде здавати ся, що корона на голові, а корони вже нема — сама свина...

По смерті ігуменї, Мотря переїхала разом зі своєю нянею Вустею до Полтави. В Диканці вона не хотїла жити, бо там жи-

ла сама вдова Кочубеїха, і Мотря замешкала в Полтаві, у своєї тітки Петрихи. Ся добра жінка й давнїйше любила Мотрю, а тепер ще й більше, бо відчувала, що Мотря тут ні в чім не винна, а винні самі Кочубеї, завязавши сьвіт своїй найкращій дитинї.

З самої весни в Полтаві ходили чутки, що Шведи десь не далеко, що Мазепа разом з ними, виглядає молодцем і все на кони з королем не розлучаєть ся. А куди вони підуть — ніхто не знав. Одні казали що на Київ, другі що на Запоріжжє, треті — мов би прямо на Москву.

Мотря чула всі ті розмови і молила ся за гетьмана, молила ся, щоб не дав Бог побіди цареві.

Прийшов Купало. Стара Петриха трохи не силою вигнала Мотрю подивити ся як другі бавлять ся.

— Та міні, тіточко, не до Купала.

— Ні вже годї все плакати та сумувати. Іди, йди! Мотря пішла з Оксаною на берег Ворскли.

Вечір був чудовий. Західна частина неба ще не загасла зовсім, але потроху-потроху синя темрява насувала ся з середи-

ни неба і забирала все під себе. Показалися зірки.

А берегом ріки палали вогнища, відбиваючи ся в воді. Коло вогнів рухали ся білі сорочки, плахти, освітлені червоно. Чули ся співви, стародавні поважні.

Купала! На Йвана!

Купавсь Іван

Та й воду внав...

— Як у воду внав Іван... Згинув на віки, — думало ся Мотрі під той спів. — А завтра Івана, завтра гетьманів іменник. Де ж і з ким завтра буде він святкувати свої іменини? Чи згадає як ми колись разом дивили ся в Батурині на такі купальські вогні?..

Ніч настанала. Яскравіше горіли вогнища. То блисне лице в червоному світлі, то біла сорочка з блискучим намистом, то вінок на голові. Чарівне щось було в тій картині. А довкола вогнів, побравши ся за руки, повагом крутять ся убрані квітками дівчата...

— Ой, ходім і ми у коло! — говорить Оксана аж млючи від нетерплячки.

— Іди ти сама, — задумчиво сказала Мотря. — А я постою, подивлюсь.

Оксана вмішала ся в товпу дівчат і захрило її голова в вінку уже красувала ся між иншими. Мотря зостала ся стоячи під тополею. З праворуч чорніла Ворекла, відбиваючи в собі купальські вогні, зліворуч ішов темний степ. Ще далі підіймали ся вали кріпости, а на валах перегукували ся вартові.

А що се мов тінні якісь сунуть ся степом?

Кінні їздиці... Четверо їх... Коли-б не співви й те жарти коло ріки, то Мотря могла-б почути шепіт...

— Досить Ваше величество... Далі небезпечно. Ви бачите, що се не військо розложило вогні, се молодь святкує Купала. Се празник такий.

Але все ближче й ближче темні фігури. От вони скоро вже наближать ся до того місця, куди досягає вже світло вогнищ... Видно вже коней... блискає стремено... Ще

ближче — видно обличчя... Перше молоде, а за ним старе... сивоусе...

Боже!.. Мотря пізнала! — Се він! Се гетьман!

Вона крикнула — але в сю хвилю на валах кріпости забили тривогу. Іздиці шарпнули в тему, далі, в степ... З кріпости гримнула гармата..

Все заметушило ся коло кострів, спів затихли, дівчата бігли пріч. А коли Оксана підбігла до своєї подруги — Мотря лежала на землі. Вона зімліла..

Іздиці, що підійшли так близько до вогнів — се були Кароль, Мазепа, молодий Максиміліян і генерал Левенгаупт, що недавно прийшов отсе зі свіжими силами.

Кароль чекав підпомочи з Польщі, а тимчасом задумав узяти Полтаву, де були великі запаси провіанту й пороху; а того й другого страх бракувало шведам. І от під Полтавою Кароль, хоч як його відмовляли генерали, сам поїхав дивити ся на ворожий стан. Як ми бачили, підїхав аж до самого Ворекла, але тут помітили їх з кріпости і почали стрілянину. Одна куля ударила Кароля в ліву ногу і застрягла між пальцями. Упертий Швед не сказав ні слова, навіть помітити нікому не дав.

— Господи!.. Що тобі?.. — скрикнув Левенгаупт, коли побачив як у короля з чобота ле кров.

— Нічого. Я тільки трошка ранений. Знаєш, як співаєть ся в наших старинних піснях:

Рана — то відзнака твоя!

На грудях, на чолі — то прикраса мужів!

Ти за добу, не раніше її повяжи,

Коли хочеш братом нам бути.

Упертий король, хоч стікав кровю, але не пішов до себе, лиш поїхав ще подивити ся, що дієть в його таборі. Але рана за те відплатила ся: нога розпухла, треба було витягати шматки костей, глибоко країти ногу. А король — наче йому нічого і нічого.

— Ріжте, ріжте скорше. Нічого.

Потім розглядав кулю, жартував, але спли людські не безконечні — і залізний король похитав ся на подушці головою, о-млівши.

Коли він згодом прийшов до себе, лікар сказав йому:

— Вашому величеству кілька день не можна нічого робити. Медицина вам забороняє.

— Медицина мені не бабця, — відповів король. — Слава Швеції для мене старша медицини.

— Ну, та слава Швеції забороняє вам рухати ся.

А в сей самий час цар Петро теж щойно вернув з розглядин. От уже кілька день він переправляє військо на правий беріг Ворскли і все чекає, що Кароль буде нападати на Полтаву.

Ксли Кароль побачив купальські вогні він думав, що се ворожий табор розташувався і поскакав дивити ся, та й дістав рану. Так само цар гадав, що то шведські вогні і теж поїхав дивити ся лиш з другого берега Ворскли. Разом з Шереметавим, Мешниковим та Ягужинським підїхав до берега і бачив усе, що було на тім боці лиш не бачив того, що видко було Мотрі — Кароля і Мазепи, бо їх закривала тьма й дерево.

Але Мотрю він бачив. Не знав тільки, що ся сумна дівчина — се донька Кочубея. За то Ягужинський пізнав Кочубеївну трохи не крикнув від радощів. Він було кинув ся до ріки, забувши й обережність і царя, але в сю хвилю розітнули ся вистріли з кріпости, молодь коло вогнищ заметушила ся, почала тікати.

— Боже мій! Її убили! — крикнув Ягужинський, бачивши як упала Мотря.

— Кого убили? Що з тобою, Павле?

Її, царю!.. Дочку Кочубея!.. Вона стояла під деревом!..

Цар бачив тепер, що та сумна дівчина, котрою він любувався, дійсно лежить, а коло неї ломить руки друга.

— Так се вона? Кочубеївна? Ти її пізнав?

— Пізнав, царю...

Скоро вони побачили, як дівчина тихо встала і пішла, опираючи ся на подругу, до міста. Цар дивив ся на Ягужинського.

— Слухай, Павле, кажи мені правду. Любиш ти сю чорненьку Кочубеївну?

— Люблю, царю, — ледве чутно відповів Ягужинський.

— Ну, так отже що я тобі скажу: я женю тебе з нею, коли тільки Бог поможе мені подужати ворога.

Ягужинський унаві на коліна і цілував руки царя. За хвилю цар їхав до себе і не підозріваючи, що зараз був лицем в лице зі своїм непобідним ворогом Каролем і з ненависним гетьманом Мазепою.

VIII.

27 червня 1709 року. Починає світити.

Полтава ще в тьмі — лиш на церковних хрестах видно біляве світло. Ще миготять зірки.

Далі все починає яснішати — і Полтава мов з землі виповзає, мов скидає з себе темне укриття. І нараз — бухнуло зі шведської сторони... То не витримав Кароль, обридло лежати йому на ліжку та чекати нім загоїть ся проклята нога.

Внесли його з шатра на високу могилу. Махнув він рукою і гримнула перша гармата. Мов з землі почали виростати товпи, ставати в ряди, а ранішнє світло грало на зброї, списах, панцерах...

Почали ставати до бою козацькі полки в своїх конгушах... За волю України! Щоб вибити ся з-під гнету Москви.

Ще раз махнув Кароль рукою — і понесли ся війська у бій... Мазена підїхав до своїх козаків і показуючи булавою на Полтаву, сказав:

— Туди, дітки!.. Визволяймо Неньку-Україну з московської недолі, бо московська недоля гірша турецької.

Загреміло й загуркотіло все — то Москва заговорила своїми гарматами. Розгоріла ся битва. Уже сотні мертвих і ранених валяють ся полем — а все нічія не бере.

Цар проскакав перед своїм військом, перехрестивши ся на полтавські церкви. Крикнув щось — але в сю хвилю вдарила куля прямо в груди цареві.

Та висів на грудях великий золотий

хрест — і не пробила его куля, лиш зігнула... З шаблею в руці погнав цар Петро полем. А побачивши свого царя на переді — Москва осатаніла. З ревом кинула ся по полю, топчучи трупи товаришів і ворогів.

Кароль бачив усе те і затремтів.

— Несіть мене туди! — закричав він і хотів кинути ся з конів.

Жовніри збігли вниз, підняли коні над головами і несли вздовж війська. Шведи уздірили свого короля... Він простягав вперед руки. І сильно нанерли на москву козаки і шведи. Уже гнуть ся московські ряди... Уже здрігнуло ся ліве крило, уже хоче бігти Москва, як нараз...

Як нараз кілька сот запорожців, затуманених синів України, не здаючи собі справи з а щ о повстав Мазепа зі своїми полками — повертають коней назад і врізують ся в шведські ряди.

— Зрада! Зрада!... Запорожці своїх бють!..

Ой нарobili ci Запорожці... Поки світа й сонця не забуде їх Україна...

Поправили ся московські полки — і погнули розбитих надвоє шведів. Пішла побіда на царський бік.

Кароль, бачучи, що військо його гине, велів нести себе на самий перед, але з московського табору направлено було разом де-кілька гармат на те місце, де був шведський король. Загріміли вистріли — і коні упали на землю: усі жовніри під ними були побиті. Кароль вивалив ся на землю, але не писнув, хоч кров хлонула з рани.

В сю хвилю велит Гінтерфельт скочив з коня, як дитину підняв свого короля, знову сів у сідло і погнав.

А козаки з Мазепою, з Орликом і Гордієнком та з вірними запорожцями прорубали ся було аж геть через усе військо вороже — та що ж... Нема ні Реншильда, ні Пиппрані Левенгаупта, нема Шведів, нема кому помочи дати. І повернувши в степ, закурило козачество й слід за собою.

— Ілі-ілі-ліма-самахвані! — застогнав Мазепа євангельськими словами і припав до коня своєю сивою головою.

— Ще не все пропало, пане гетьмане! — суворо сказав Орлик. — Ще у нас за пазухою Крим і Турція.

Мазепа безнадійно махнув рукою.

Замовкли гармати. Тихо на полтавських поли. Чутно лиш ранені стогнуть.

А цар Петро учиняє бенкет. Побіда закрутила йому голову о стілько, що він забув навіть про ворога. І в той час, як москалі бенкетували, недобитки шведського війська і козацькі полки Мазепи з'єднали ся знов до купи. Але трудно вже було счистити поновний бій — і рішили йти за Дніпро.

Коли Кароль прийшов до себе, він довго не міг зрозуміти що з ним. Але як пригадав усе, як побачив, що нема його генералів, що одні побиті, а других Москва забрала — тяжко застогнав, заметав ся...

— О!.. Ліпше смерть у турків, як московська неволя!..

Його посадили в колясу.

Прийшла ніч. Поволи їхали усі. Мазепа був на переді, бо добре знав дорогу. Битий шлях до Дніпра і до самого Запоріжя, де він провів свою молодість.

Страшні дні потяглись для старого гетьмана. Шведському королеви зоставала ся бодай молодість, якої нічим, жадними побідами побідити неможна; у него зоставало ся ще ціле царство там десть, за блискучими ріками, за безлюдними степами, за синіми морями та за високими горами. А у Мазепи нічого не зоставало ся окрім старості й гірких споминів...

Наближали ся до Дніпра. Он далеко впереді видно вже синю його ленту. Мазепа погнав коня вперед. Ще трохи, переправити ся за Дніпро і — „прощай, моя Гетьманшино”... Серце старого гетьмана колотило ся.

Передні відділи козацької та шведської кінноти підскакали до берега. Шведи з виду не могли вийти, дивлячи ся на козаків, на їх сміливість і зручність, з якою вони кидали ся в воду і пливли через велику, широкую ріку. Поганяючи коней з криками, жар-

тами, сьміхом, свистом і лайкою, тримаючи ся за хвости своїх звичних до сього чотириногих товаришів — вони укрили всю поверхню ріки кінськими головами й своїми кудлатими шпакками.

Під'їхали до берега й коляса, в якій, страшно мучачи ся від рани й горяча, лежав зломлений долею король. Запорожці, що zostали ся при Гордієнку, встигли злягодити щось в роді порона, щоби на нїм можна було перевезти короля, а також деяких жінок, що от тікали з рідного краю за своїми чоловіками.

До коляси короля відскакав генерал Левенгаупт, дуже стрівожений.

— Ваше величество! За нами погоня, — проговорив він. — За Переволочною вже показали ся росіяне. Прошу поквасити ся з переправою.

— Я не підую раніше своєї армії.

— Ваше величество...

— Щоби я тікав? Ніколи в світі!..

Гетьман уже був на тім боці... „Се вже запорожські землі, — сумно передумував він. — Колись і я тут попоходив, як ще був у Дорошенка... Дорошенко гетьманував тоді на сім боці Дніпра”...

Гірко стало гетьманови на душі. Зелізна воля, що підтримувала його ціле життя, тепер була зломлена. Він починає прагнути спокою — а се лиш починали ся його тривоги...

Ледви коло півночі встигли переправити на той бік упертого короля. Коляса поставлена була на два великих човни і дванадцять жовнірів скоро доставили короля на той бік.

А тільки він переправив ся — почули ся вистріли. Се Меншиков встиг наздогнати решту шведського війська і після легкої перестрілки, змусив піддатися.

Кароль чув, як замовкли вистріли — і зрозумів що стало ся...

Утікачі тої ж ночі вступили в безконечні степи. Се була правдива пустиня — мертва, безлюдна і безвідна. Могильна тиша панувала доколя і тільки зірки дивили ся з темного неба. Шведів мала надзвичайно

вдарити ся картина степів, сього мертвого моря, котрому не бачили вони ні кінця ні краю.

Тільки запорожці були тут, як дома. Вже їм не звикати було плавати в тім морі!.. І тепер — весело вони балакають, сівши в коло та потягаючи свої люльки. Потім всі поснули, стомивши ся тривогами остатніх днів. Тихо доколя. Не сплять лиш де-кілька вартових козаків. Сіли собі коло коней і розмовляють.

Не спить іще хтоєь... Се гетьман старий. Ходить стеном, передумує свої думи...

— Пропала Україна. Пропала її Запоріжжя... Вже одцвітає й умирає... Зацвітуть другі цвіти, а старих вже не буде. Зацвіте й друга Україна — та старої вже не буде. А я думав, що вона сама своїм цвітом цвісти буде... Ой ні... нема цвіту... нема...

А як перейшли степи, переправили ся через Буг, вступили в турецьку землю — дух, могутний, дух гетьмана мовби разом відлетів, зоставивши на землі лиш старе вимучене тіло. Цілими годинами лежав Мазепа на ліжку, утомивши очі в стелю, мов пригадуючи щось

А як приїхали вже остатні хвилі, передав він його гетьманську булаву Орликові, глибоко-глибоко зітхнув, витяг ся в увесь зріст і... відійшов... Лице стало спокійне, величне...

От зі села Варниці, недалеко від Бендер, під сумні звуки труб та літавр, виступає похоронна процесія. В переді трубачі та літаврщики в глибокій жалобі, на конях укритих чорними мантилями від вух до самих конит, За ними їде кошовий отаман запоріжський — Кость Гордієнко. Отверте лице його дивить ся задумчиво, а величезні вуса спустили ся на груди.

За кошовим їде шестірня білих, як перший сніг, коней везуть трумну в катафальку; трумна покрита дорогою червоною матерією з золотим обводом по краях. За домовиною ідуть жінки. Голосно плачуть,

причитують — і душу розбирає гірка мелодія сього народнього причитування.

Далі їде на кони Пилип Орлик, новий гетьман. Ще серйознішим стало його серйозне лице, ще непорушнішим погляд.

— Над ким же гетьманувати я буду?.. Та й де моя гетьманщина? — написано на суворім його чолі.

За Орликом їде Войнаровський, сестрінок Мазепи, а за ним — шведська дружина Кароля XII. Як мало її зосталося, а як багато полягло на чужих полях!.. Лиш 24 королівських воїна провозжали тіло Мазепи до могили, решта згинула в ворожій землі, а король ще й далі лежить ранений.

Всю процесію оточують запорожці.

Попустили долу прапори, попустили долу зброю...

От і церква. Коло воріт огради церковної два козаки тримають боївого коня Мазепи. Розумна скотина давно догадувалася про щось не добре, а побачивши процесію, жалібно заіржала. З великим трудом утримували його козаки. Коли ж тіло пронесли мимо в ворота, козаки побачили, як з розумних чорних очей гетьманського коня котилися сльози.

Так поховали Мазепу. А на далекій півночі московський цар думав як би здавити ще дужче Україну, аби її копитом побудувати „Велику Росію”...

СПІВАЙ, МІЙ ПТАШКУ.

Співай, мій пташку, веселись,
бо довго вже сумував ти,
під небо ясніє вночі
і величай красу весни.

Співай, мій пташку, а твій спів
нехай летить в широкий світ
і будить з сну дрімучий ліс,
луги, поля, пахучий цвіт.

Співай, мій пташку і вбивай
тим співом людську печаль,
нещасним в серце рай,
здави нескельне горе й жаль.

Дм. Макогон.

АПОЛІНАРІЙ НОВАК.

БЕЗРОБІТЄ.

(Малюнок з р. 1901.)

— Оттак чикасм вже штири неділи на ту роботу і не можем дочекати си — сказав Василь з гуртку товаришів, ще стояли кункою коло робітничого „офісу“.

— Посуха — знаєти велика. Та деж, порахуйте собі, ци зауважилисьте, як їхалим з краю, то нігде ні травички не було. Кажуть, що до того ще й війна з Бурами, тай робн що хоч — пожалівсь Тодир.

— Забагло си їм золота, ласї на него ті „Вінгліки“! Ни дурно в тих газетах стоїть. Ой стоїть.. Дивіт си, навколо нас всего добра подостатком, а ми ще ни сїдали. Прийшлим, навікь „офіс“ не отворений, а все за тов роботов. Та, коби вже хокь була.

— Вам тром то ше-ше, али Василеви, Тодирови тай минї, то аж мозок вісикає. Полишелим жінки на фармах, в лісах — без гронїи, з дрібними дїтьми; я лишив мішок муки, а кум Тодир тай Василь, три мішки, тай то вже дес на дні до цієї пори.

Мова урвалась.

Щось закалатало коло дверий офісових і вони звернули голови в ту сторону. Двері „офісу“ отворились.

Сонце виширнуло з поза дахів, а лучі вперли ся в їх плечі, миготїли ранїшним кліпанєм заспаного ока.

Трамваї звільна ходили, відпочивали по втомі розвоження робітників. Вози де не де переїзджали також звільна. Хиба „експрес“ затарахкотить з куфром або з валізами подорожних.

Чим раз то все рух взростав і людий більшало коло робітничого „офісу“.

Кожний дивив ся, чи не виїде писати на нову роботу. Як раз виїшов і пише: Fifty men construction work.

В гурті забрєпіло: до стинишїв пише. Всї стовпились коло дверий.

З сивою бородою як розпростерте повіємо офісник пише, відбирає доляри, мене і ховає до кишенї.

Дехто ще на дворі, а доляра тримає в руках.

За пів години і Василь пропхав ся до стола з шістьма долярами, та лише наставив, а той: „No more men“! З тим словом запер книжку і сховав під сїд довгого стола.

Вони не знали що робити: чи чекати, чи виходити — але виїшли.

Вже не стояли а посїдали рядком на деревляних дошках хідника.

— Першїм прийшли, а ни першї записали си, сказав Василь.

Кожний мовчав, лише на відповідь Василеви робили ріжні рухи, а останнього доляра мняв хвилю кожний в руках, а потім поховали. Перечикали мало не до полудня аж поліцмен порозгоняв з дороги.

Всї пішли в розліт, а по часї знов почали сходитись.

Іх шістьох з Василем і Тодиром вже не вертали ся, а потягли в сторону до дому. В їх жолудках вже добре крутило. Дорога вела по при бровар, а коли наблизились до него, всї зупинили ся.

— Ех! то-то маю густ дістати си до того пива і випити си, раз випити ся! — прагнув Тодир.

— Ану! ви без жінок, кнїйти по пекдисет центів, бо — ше маєти. Ви жінкам не лишили, приговорював Василь.

Та — ми дамо, али маєти нам віддати половину, сказав оден з „самотних“.

— Чорт вас бері! витягайте гроші.

Вони витягли і давали Тодирови; Тодир рахував: Раз, два, три, доляр нягдесять; с—і побіг до бровару.

Вони чекали, але Тодир не дуже скоро виходив. Вихиляв з пугаря пиво в пивницю, бо йому належалось до пів бочки напитись, подостатком.

Він пив так, якби хотїв своє горло заляти. Зимне пиво хапало його за горло. Він відпочивав і знов пив. Нарешті вже ме міг і виїшов, а як виходив, то забував ся на задні кроки і моцувавсь в боки. Алькоголь бив просто з голодного жолудка в мізок. Пів бочки не міг піднести і взяти на плече,

тому пробував котити її. Йому ставало багато боцілок перед очима і він кілька разів штуркав ногою, нім трафив в боцілку, а то гди вдаряв в ню і сам подавав ся взад.

Товариші придивлялись і добре їм було дивитись на п'яного вже Тодира, та оден з них пожалів його і пішов на поміч.

Вони потяглись знова разом і по черзі несли пиво. З Тодиром попід боки йшов Василь.

Гепнули боцілкою коло домику свого краяна і позаходили з нею до середини.

Незадовго вбили чін і точили пиво до чайника. Кожний по черзі брав в руки горнятко — крім Тодира, і вливав гіркого пива до голодного жовудка, потім скривляв губами, ломав сухий хліб і закусував. Лише; дай Боже! від часу до часу було чути. По кількох „дрінках“ кожному сьвітлнсь очі і почалась веселіша між ними бесіда, а далі зачав Василь і думки, а такої ранавої та затягнув ся, бо щось хотів сказати.

Пийти мой, бо вже реніта! Ади вже си стала дойти. Файна корова! вибленькав оден з товаришів безвладно язиком.

Всі повипивали останнє, з заколотом повідбиваної смоли.

Василь зачав знов тої самої думки, а за ним тягла і решта захриплими голосами. Гармонія сьпіву лучилась не до ладу, а дикий голос дер ся по деревляних стінах, від котрого мабуть і блощиці не були вдоволені.

Кожного дійшов алкоголь. Вони порозміщувались в неладі; оден на боцілку, другий на міх, третій на землі і т. д. і так вихиляли ся на всі боки і сьнівали, губами викривлювали, та лапали оден другого за шиї — обіймались; або шарпне оден одного за одежу приказуючи: тягніть!

Сонце зазірало в західне вкно і виділо вже вдоволених людей, а осьвітчуючи їх сухо-жовті лиця приглядалось своїми лучами так немов би їм докоряло тай сховалось за хмару і більше не показувалось.

Сьпів вривав ся, а на ренті лише моркотанє було чути, а потім — лише хроніт.

Позаспиляли як сиділи.

Ніч западала чорними туманами сумерку; а туман ночі стелив ся клубами і скоро ханав в свої обійми денне сьвітло.

Вони всі бодай раз позаспиляли так, що були вдоволені, але в дійсности їм і се не давало снукоюю, бо безробіте в спричиненім алкоголем сні було ще страшніше, таке страшне, що Тодир поперенуджував в ночі своїм розпучливим криком всіх краянів.

Коли засьвічено лампу, то побачено Тодира з переляканими очима. Був дуже спітнілим і на запит ледво проговорив.

— Мене душили гадюки, пхали ся до рота, носа, о одна велика пшла кров... пшла і хотіла мене проликнути:

Всім було з такого сна дивно і на тім одні позаспиляли, а другі ще довго толкували страшній сон. Закінчили врешті на тім, що великою гадюкою має бути воїна.

Віннігер, Ман.

26 липня 1906.

ДУМКА МУЖИЦЬКОЇ ДИТИНИ.

Який дурний мій брат Іван:
жне собі неначе пан,
їсть мясо з курки, колачі,
немов понові паничі, —
а він бажає з ліжка встати,
свою худібку доглядати
і їсти борщ і бараболю
та ще р'бити тяжко в полію.

Коби то я захорував,
то я би з ліжка не вставав,
ввесь вік лежав бим там як пан,
що має той широкий лан
і колачі та добре мясо
я заїдав би смачно й ласо...
Та Бог на мене є недобрый
і не дає мені хобоби...

20 X. 1906.

Д.м. Макогон.

Т. Ю. Марцінів.

Батько.

Старий Іван мав четверо діточок. Хоч був дуже бідний, але все як ще був молодший давав собі раду і жилося йому не зле. Коли заробок був добрий, то все заробив собі тай своїй родині на кавалок хліба. Але не все час однаковий! Час змінюється, а з ним і людське життя.

Він занедужав! Те що було набране, скоро минуло ся. Минав ся хліб, мука, крупи а й гроші. Почала плакати жінка, почали заводити діти, та просити хліба. А батько, як все батько, дивився болючо на свої діти, та бідну свою жінку. Йому було жаль але плакати не міг. Йому вже не ставало сліз. Його сльози вже виляли ся. Він пригадав свої молоді літа, як то він не раз просив кавалок хліба у людей. Він знав, що це було йому добре, коли він був таким бідним. Йому кожда сльоза дитини і жінки була отрутою. Йому тяжко було дивити ся на ті маленькі вимізернілі лиця. Його боліло, але щож він мав почати? Що мав діяти? До кого мав удатись? З багатших, він не мав нікого знаомого, а бідних, таких як він сам, хоч знав, то щож они йому поможуть, як в них самих щойно вистарчає. Що робити? Хіба заложити руки, тай очидати голодової смерти. Він-жеж батько; він любить свої діти батьківською любовію. Він помігби їм; він давби хочби навіть кавалок власного тіла, а навіть сам себе принісби в жертву, щоби зробити полегшу їм. Він не жалувал-би свого життя, бо і що же його життя? Чи таке добре? Мука, плач, біда, голод і холод, від коли на світ народив ся. З ними зростав; не зазнав ані раз хвилі доброї; хвилі веселої, в котрій міг-би був урадувати ся та розвеселити ся.

Лежачи на постели, думки, ті не від-

ступні товаришки, не давали йому спокою, але билась і крутилась і пхалась до його голови, неначе-б навмисно, щоб пригадати йому тепер його мозольне молоде життя. Пригадав свою родину; свого батька і свою маму, що померла молоденькою через батька, лишаючи маленького шестилітнього Івася, круглим сиротою.

Батько його пив, пропивав рідну землю, пропивав батьківщину, не зважаючи навіть на те, що лишилось малому хлопцеві.

Мама, добра мама, звичайно не сердилась, але плакала; плакала, та проспала, щоб не йшов до коршми та не пропивав поля, та не марнував землі. Але ті слова були як в стіну горохом. Він звичайно казав, навіть не слухаючи жінки:

„Тобі яке діло до того? Моя земля, моя воля, моя батьківщина, мій маєток, я тут господар і я можу робити, що мені тільки похочесь“!

Бідна мама здвигнула раменами, а сльози котились по її зморщеним лицю, сканували на груді і губились в одежі. Ох, та одежа! Кілько то разів она була зрошена тими гірко-вилятими сльозами? Кілько она забрала в себе тих материнних сліз? Ох Боже! Мама занедужала, а батькови не було в голові, щоб дати якусь раду, або післати до доктора. Коршма була його жінкою, котра була його одинокою осолодою життя; коршма задовольняла його і давала йому всякі сатисфакції.

Жид арендар, брудний та нечистий, був его одиноким приятелем. Сидів вічно в шиньку, чатуючи на кожного, щоб тільки удалось до коршми притягнути на клішок горівки. Компанія збільшалась і пилу ту струту, а алькоголь вже зробить своє.

Алькоголь і на другий день потягне до коршми. Він має якусь магнетичну силу і тягне кожного дня, а маєток людей лишається в руках жида.

Не раз його батько слав під столом в коршмі. Сидів, сидів на лаві, аж сон змо-

рив і той упав коміть головов на брудну замащену підлогу і спав до раня. Часом приходив до дому, але й не приходив а рачки ліз. Кілько то разів він приходив обвалюний болотом, а в дома накидав ся на жінку. Бив її, доптав нещасну ногами і казав чистити себе, коли вона була залята сльозами і кровію.

Алькоголь не дивить ся на щось доброго, на щось гарного, на щось користного. але противно: дусить, місить, затопчує, хочби сьвятощі, хочби ідеали. Алькоголі не приводить нікого до добра. але до зла, до бідн, та до нещастя.

Мати вмерла. Для нашого маленького Івася почалось нове житє; житє гірше. Він не має де притулитись, де завітись. Він лишив ся сам в тім широкім сьвітї. На батька не числив, бо щож він йому поможе? Хіба він про него дбає. Хіба він гризесь ним?

Не задовго, тай і батько розирашав ся з снм сьвітом. Замерз в снігу одної ночі, коли вертав няний до дому.

Тенер для нашого Івася не лишилось нічо більше, як піти попід чужі стріхи хліба просити. Він і пішов. Були люди, котрі давали їсти, а дехто навіть накинув якусь одежину на плечі сироти, але були і такі що витручували з хати, та виноминали, що його батько мав маєток, тай пропив. Івасеві було гірко таке слухати, але щож мав робити? Мусїв зносити всякі терпіння і горя. День за днем Івась підростав по степенно, помимо того, що на жебранім хлібі. Потім вже міг заробити собі на кавалок хліба, хоч було тяжко, але тернів і робив.

Пізнійше війт взяв його до себе. Війт не займав ся господаркою, але пив що денно в коринмі. Він був Івасевого батька „товарни“, а війтиха, то вже була така баба плюгава, що бідному хлопцеві неріз і до смерті рівнялось. Що вона нагдумалась з нього, що набила, накопала, але бідний хлопчина зносив те все терпеливо, мовби йому таке судилось.

Війтиха була баба, яких у сьвітї не бо-

гато. Волосє все розчіхране. Чіпець, та кибалка все перевисали на правий бік. Лице брудне, поморщене; шия довга, як в гусака, а з порохом та болотом як ріля; руки сухі, довгі, а пальці то такі широкі, та порозчинірувані, не мовби хотїла весь сьвіт загарбати. Оттак виглядала „панї вуйтова“ Люди навіть уявляли собі, що то чарівниця, а навіть часто страшили діти.

— „Тихо, тихо, бо війтиха їде“ — казали звичайно а діти в найтіснійший куток ховались.

Але для спроти нема страха. Він пішов і старава ся робити то, що його дрібні руки могли зробити.

Тут рік там два і минали Івасеві літа а з літами він ріс більший і більший. З Івася став ся парубок, високий здоровий і кремезний як дуб. Він не раз думав щоб піти до міста, та дістати якусь роботу, та може поправить свою долю, свою судьбу Деякі навіть радили йому щоб пішов до міста. Там ліпший заробок чим на селї“ — казали. Він довго роздумував над тим і в кінци рішив ся піти та спробувати щастя. Ну і пішов. Цікаво чи знайде щастє чи нещастє, Побачимо.

II

Була то вже глуха осїнь. Зимно, вітер чимраз більше і більше став зимийше подувати, та свистати по над дахами, та по високих будинках. Трава зісохла. Дерева позбавлені своєї краси листя. Деякі листки стояли ще на дереві, але жовті, не такі приманчиві та приємні як були перше. От теленає ся на галузці, а коли вітер сильнійше подує, відірве його і понесе далеко по під людські ноги або в великі рови, щоб положити до вічного спу. Оставші ся на деревах листки, шелестять за подувом вітру, а той шелест, той шум зливава ся в якийсь сумний звук, видавався якийсь жалібний стон, непачеб вони жалували що літо минає ся. Небо вже не чисте, вже не синє, як було перше але зайшло сірим хмарами пророкуючи що от сніг упаде та прикриє своїм ніжним білим тільцем всяку бростку травцю і листки.

Худоба жалув, що не буде могла пасти ся, але мусить стояти в заперті, та їсти сухе сіно, січку і соломку. Діти жалують за літом. Вони знають що їх вільні забави минули ся зовсім. Перше бавили ся від раня до пізної ночі на дворі, а тепер пропала їх свобода, а мусять сидіти в хаті, а коли за багато собі дозволять, то на них спаде тяжка рука мамі або таті.

Наш спрота не жалував нічого, бо чогож буде жалував? Встав раненько, пішов на гріб мамі помолити ся, поплакав, а потім ще й батькового гроба не хотів поминути щоб не змовити молитви. Якжеж не змовити молитви. Хто знає чи він вже буде більше в тих сторонах. Хто знає чи він побачить той гріб в своїм життю. Таж він його батько. Хоч не такий як повинен був бути, але все батько.

„Може він на тамтім світлі мучить ся, а моя молитва йому допоможе” — подумав спрота. Він пішов в долину де батьків гріб лежав. Прикляк на гріб і молив ся з якимсь зворушенєм: О батьку! Я нині йду; йду далеко. Може вже цілком гірка судьба не принесе мене в сі сторони; може більше я не побачу твого гроба. Я знаю, що ти жалуваш того щось зробив; ти жалуваш того, що нині твоя дитина лишає тебе і вандрує в світ за хлібом. Але я відпускаю тобі ся провину. Ти може й не знав що твоя дитина буде колись бідна. Може ти не знав що та дитина буде мусіла боротись з гіркими хвилями життя. Може ти ніколи не думав навіть про те, що твоєю дитиною будуть помітувати люди. Ти не знав, що прийде хвиля, в котрій твоя дитина буде проклинати світ, людей і себе. Я прощаю і не пам'ятаю тобі таті.

О Боже! Прийми його до Себе; прости йому все, що зробив і провинив живучи на світлі! Се була молитва щира, горяча. Вона виходила з уст дорослого чоловіка. Він молив ся; його губи тремтіли шепотючи ті щирі молитви. Вітер спільний дув і ніс ті слова далеко-далеко, а горячі сльози спливали і зрошували суху траву на тринадцяти-літнім гробі батька.

III.

Вечеріє. Легенький мрачний туман розсїв ся понад дахами високих домів, обнимаючи собою шпиль високх будівель і великаньських церков, що прикрашали ся округлими банями і жовто-золотими хрестами. В горі перелітають раз-в-раз менші та більше сірі хмарки відкриваючи то заслонюючи собою срібляву твар місяця.

А в місті? — В місті довгими широкими улицями снуєсь множество народу; миготять яскравим світлом вздовж поустановлених довгі ряди ламп електричних. Гудять дзвони по костелах та церквах; грає весело музика по парках та городах. Сяють яскраво світла електричні і газові з великих домів реставрацій та готелів, а з проміннями сего світла мішають ся різнобарвні строї прохожих людей в квітчастій килим. Той килим раз-в-раз змінює свої барви, неначе широке море за подувом вітру. Переходять, плывуть неначе філі морські, довгі непроглядні ряди багато пристроєних панів і пань. Шелестять дорогі шовкові сукні, мерехтять брильянти і діаманти а довкола розноситься забиваючий різного рода запах перфум.

Переганяються по цементованих дорогах вигідні повози, як фаєтони екіпажі, омнібуси, фіякри, автомобілі і скриготять по залізних шинах трамваї. А в тім шумі, в тім невольнім гаморі вереску, чи одна тож проливає ся гірка слеза? Чи всі вони щасливі, що снують ся тою широкою багатюю улицею? Чи всі вони згуртували ся на ту головну богату вулицю, щоб зазнати радості та втіхи? Чи всі вони щасливі? Чи всі вони опливають в щасті та розкошах?

Ні, ні, там не всі щасливі, там не всі однакові!...

Побіч багато пристроєного пана, що несе голову до гори та радуєсь йде бідний обдертий, пересякний осіннім вітром, скулений жебрак. Він не несе голови в гору, але склонив сі неначеб чого шукав і йде далі і далі. Побіч величаво пристроєної пані, що ступає гордо наперед і від котрої заносить перфумою і на котрій бли-

щать ся брилянти і шелестять шовкові сукні, йде бідна вдова, що може сі діти в голоді і холоді конають, а она сама, може ще нині в устах кавалка чорного хліба не мала.

В тім заколоті, в тім пекельнім гаморі все мішась, все губить ся, все зникає з перед очей.

Одного веселі спадери, прогульки, сміхи та приємности, а другого нещасте, нужда, голод і холод — все те переходить поступенно, потапає, але не згубить ся на віки; оно колись виїде на верх.

Оттаке нинішому Іванови перелазило через голову, та змінялось перед його очима. Він дивив ся на той образ як люнатики, але не знав, що з ним дієсь, не знав бідака, що з ним робить ся.

Він дивив ся, але йому чогось жаль було, чогось тяжко було, хоч сам не знав чого. Згадав своє рідне тихе село, згадав свій дім, хоч йому зле було в ній жити, але він любив той куток, де родив ся, де забавляв ся, де пробув свої невинні діточі літа,

Йому ще раз в тім вереску заблестіли дві ясні сльози і він в тім вереску забув про все. Тепер не було часу роздумувати, але кидатись де за роботою, за притулком.

IV.

От тепер як раз минає дваїцять двох років, якось ті літа збігли, якось переїшли. Як упало тих дваїцять два роки, він сам не знає; він сам забув. Він лише знає, що тому дваїцять два роки він був здоровий, сильний, на руках сильні мускули, а нині? Нині гірка судьба перевернула його кременезне тіло в сухий кістяк, вона зруйнувала його здоров'я і підкосила його життя. З него нині зробила ся мумія, а нічого більше.

Перше його лице було повне червоне, та молоде, а нині бліде, пооране зморщинами, а сивий волос покрив його голову.

Колись його очі дивили ся на свій світ невпинно, з любов'ю до життя, і дивились з якоюсь заздрістю.

— В світі — думав він — є гроші, є

богатство, є розкоші, — але не для кожного. Один панує, а сотки гинуть під тяжким гнетом без хліба — в голоді і холоді.

Весьо проминуло, все забуло ся, аж поперед його очима мигнули ті згадки, згадки за 22 роки його побуту в місті. Він пам'ятав, що став робити на стації коло пакунків. Перетягав пакунки неначе кінь, але опісля відігнавши його відтам. Потім став робити коло мулярів. Робив, підкладав під великі каміня свої плечі, що головною причиною ся до зруйнованя його життя, його сильної будови тіла.

Потім він зазнакомив ся з одною дівчиною і оженив ся. З початку жилось йому не зле. Жінку дістав яку хотів. Приємна, весела, щебетлива. Богато радила йому і її рада була всегда розумна і резолютна. Вона потішала його в прикрих хвилях.

Він чув ся сильним і здоровим, а нині сили его опустили. Ноги відмовили услуг. руки зірвав під тягарями. І що нині зробилось з него? Нині в него навіть нема охоти до життя, але жив як добрий батько для своїх діточок. Жив щоби еще їх підгодувати, а потім най собі дають раду, як і він давав собі.

V.

В хаті тихо... Темрява от-от западе тай заслонить собою світ... Сонце еще раз випустило свій світла через маленьке віконце до хати, не начеб хотіло сказати „добраніч“ і зайшло за високі гори, лишавши поза собою жовто-помаранчове пасмо на небі. Дмхнув сильний осінній вітер і покрив небо сірими хмарами, котрі, випускали з себе дрібні краплі зимного дощу. Діти також утихли. Перше просили їсти, а тепер двоє заснуло, а двоє сидить еще, але вже не плачуть, бо знають, що нічо не допоможе, бо хліба нема ані куска.

Батькові було страшно дивити ся на ту сцену. Він помаленько підніс ся на руках, потім зліз з постелі і убрав ся. Хоч голова боліла і ноги тряслись мов під тягарем, але все треба щось зробити — десь здатись. Може вдасть ся щось дістати. Мо-

же змилюсь хто над ним, та дасть на кава-лок хліба, та поможе йому. Хибаж він вже найнещасливіший в цілїм сьвіті? Чи дійсно його сьвіт тоді лише любив, коли він був сильний, та міг перенести тягарі на своїх крижах: чомуж той сьвіт не має його любити й тепер? Чи-ж він не той самий чоловік, що колись? Та колись йому лише поводилось, бо він був сам, а нині? — нині він батько дітям! Нині він повинен постаратись для дітей. Бо хтож буде старатись? Люди? Люди будуть його діти любити тоді коли вони повиростають на здорових сильних людей. Тоді вони приїмуть їх з отвертими руками, але коли повиростають на мізерних слабовитих, то люди не утішать ся, а будуть гонити з хати до хати — з роботи на роботу. Оттакий сьвіт і оттакі люди.

Головною, найкрасною улицею міста снує найбільше людей. Богаті і бідні, малі і великі діти і старці. Все та йде десь, кудась прямує. Йде за власними інтересами, розглядаючись на всі сторони, та подивляючи величезні-вічні мурі та їх сильну будову.

За величезними одностайними шпалами сіяють в промінях сьвітла різнобарвні багатства різних предметів. По пиварнях, та реставраціях гуде весело музика, лунають співні, бавлять ся веселі товариства... Бавлять ся забуваючи на все. Забувають, що може під тими широкими шпалами, під тими колбосальними мурами стоїть не оден жебрак голодний і трясеть від зима.

Забувають, а може й не знають, що є бідні люди на сьвіті. Бо хтож знає чіюсь біду, чіюсь нужду, як жолудок повний і гроші в кишені? Чи може відчутти чіюсь недолю той, що упливає в щастю та достатках? Той, що бавить ся в грошах, та веселих товариствах? Той, що йому жити є солодощами і приємністю? Великий сумнів!

Поміж панамі тицнесь Іван. Такий обдертий та нужденний, що жаль дивити ся. Очіма зиркає на всі сторони так лагідно, так благаючи, що оден погляд вистарчить, щоб змилосердитись над нещасливим.

Хто знає, може була-б опинилась яка

лента, яка жертва, яка милостиня в його руках, як би був лише руку підніс по ній: може було би вистарчило протягнути руку та сказати одно слово благальне, але він сумнівав ся. Чи раз він вже протягав ту мозолісту руку? Чи раз він вже пробував сего? — але у відповідь чув всегда одні і ті самі слова.

„От ніякна якпійсь крутить ся по містї, та жебрас на горівку. Не лише як-би він робив,

І переходили ті довгі ряди, але уваги ніхто не звернув; ніхто і думати про него не хотів. Бо про когож думати, про якогось там жебрака?

Хиба вкрасти що — промайнуло йому в голові. Випросити не можна, заробити не має сил, а так хоч що то — хоч на раз зїсти — продовжав свої думки.

Такі думки силоміцю змушували в нїм волю до крадежн. Конечність ужитя сего средства була яко одинока охорона і оборона перед нехибною смертю.

Але ж мав би він красти? Чи-ж мав би він їматись того діла на старі літа? Ні, ніколи!

„Хліба“ — немов з далека долетів до него голос.

Що се? Чий се голос?! Чи-ж мав би се бути голос тих нещасливих дітей, що в голоді чекають на свого батька? Чи то їх голос?

Ні, то з гурту людей, тих веселих, тих щасливих. Тих, що не знають бід та горя, але опливають в розкошах. Се голос тих що не видять людського плачу. Се голос тих, що живуть, а нічим не гризуть ся.

Протискаючись поміж людей, він зайшов на якесь підсїсє, опер ся о грубі дубові двері, що оковані грубими штабами і вдивляв ся в той образ, який зміняв ся що хвили перед його очима.

А з готелів та реставрацій долїтав до його ушні вереск і крик з уст піднїлїх панів. Ті крики мїшались з його думками і зливали ся в якусь вразливо-жалїбну пісню.

„Кількож то нині — думав він, — марно гроша загубить ся, пропаде на гри та

забави? А кільки на такі річч, що не тільки непотрібні, але й шкідливі для чоловіка! Як би то позбрав ті всі гроші і віддав бо-дай десяту часть між бідних, кільки то сліз певних зменшилоб ся. А кільки то менше вдів та сприт плакалоб. Тії діти наситилиб ся і родичі перестали б плакати, нарікати та проклинати той сьвіт. Кільки то менше крадіжки було-би. Бо колиб кождий мав подостатком, то не крав би, а так країна нужда і плач малих дітний змушують до сего — виганяють за тим з хати.

Пригадав знов свої діти, що лишив без кавалка хліба і в зимній хаті.

Тяжкий жаль обгорнув його серце на ту страшну згадку.

Про себе не дбав, але дрожав на тілі. коли згадав на ті невинні нещасні діти, щодесь з жалем визирають батька, котрий несе якусь поживу для них!

З очей його котили ся дрібні сльози — сльози батька, ще плакав над дітьми і рівночасно витягнув руку, просячи милостині.

Ще не встиг вимовити кілька слів, як чіясь сильна рука упала на его плечі.

То був поліціянт. Високий, червоний, а очі сьвітліше, як в собаки. Він шарпнув його так сильно, що той бідак скорше чим міг подумати, що з ним діс ся, опинив ся на улиці серед товни народу, яка обступила його довкола.

Він упав на камінний тротуар, а з грудий вирвав ся жалібний, благаючий, тяжкий стогін.

„Пане, — даруйте, змилосердіть ся на дїмною! Діти гинуть з голоду. Я мушу жебрати.

„Марш волоцюго, — відповів грубим і авторитетовим голосом. „Ми там з тобою розмовимось — і показав на величезний чорний будинок з закратованими вікнами.

Бідак просив его, благав, щоб пустили але йти не хотїв, аж опирав ся, що нічого не вишен. Що він провинив? Що злого кому заподіяв? Але не було часу роздумувати, бо от і другий поліціянт з'явив ся в одну мить; взявши его за руки і попровали до арешту. Товпа народу стояла і при-

дивляла ся мовчки тій сцені, а декотрі сьміялись і кенкували з жебрака.

VI.

Він пробудив ся вже пізно в ночі і знайшов себе в клітці закратованій. Клітка маленька. В клітці тихо лише деколи чути хрипливі голоси арештантів. Тут тихо, а там на горі вереск, крик, рух — все живе, а ту так пусто.

Іван сидів, підперши руками голову і думав про свою долю. Йому чогось тяжко. Він раз-в-раз здихас тяжко так. неначе на його грудях хто тяжкий камінь положив. Він раз-в-раз пригадує собі, що з ним стало ся. Пощо його тут замкнули? За що? Що він злого зробив? Чи забив кого? Чи вкрав що? Ні, він просив помочи, просив хліба для своїх дітний. А за щож його посадили? — він не знав. Певно тому, що просив хліба, що не мовчав, як їсти хотїлось.

Місто встидась жебраків. Місто не по зволяє ходити жебракам там, де ходять богаті...

Ті самі люди, ті самі добродії відібрали в него здоровля, відібрали силу, підкопали його жите, а в кінці вкинули його до сеї клітки. До тої самсі, на котру він носив це глу, вапно, та підставляв свої крижі під великі каміня. Значить, він вибудував ту тюрму, той величезний будинок, для себе і для других таких як він. Тих, що не вбило як будували, то мусять тепер гнити там, в тім місци, де віконце маленьке і де сьвітло сонця не доходить.

* * *

В хаті тихо.. Лямпоч блимас так темно, що в хаті не можна розізнати предметів. Чим раз слабше, чим раз сумнійше, а в кінці згасла. Вітер чимраз більше і більше пхасє до середини, а свище чимраз голоснійше, чим раз жалібнійше мов по похороні.

Мама лежить на постелі та обтулює коло себе найменшу дівчинку, а трє старших сидить під вікном та заглядають за батьком, що може от-от надїйде та принесе кавалок хліба.

ХАТА

коштує на рік
в Канаді \$ 2.00
в Америці ... \$ 2.00
до Європи ... \$ 2.50
Поодинчий номер
25 центів

Хата

ілюстрований журнал літератури, політики і сучасного життя

Одинокий місячник того роду на заморській Україні.

Видає і за редакцію відповідає: **Я. Н. КРЕТ**

Адрес редакції і адміністрації:

„CHATA”

850 Main St. WINNIPEG, MAN.

Телефон: Мейн 3604

„The Home”

monthly magazine for Ruthenian people
in North America

J. N. Kret, Publisher & Editor

Offices: 850 Main St. Winnipeg, Man.

TELEPHONE: Main 3604.

ВІД РЕДАКЦІЇ.

Просить ся уклінно всіх шан. читачів що дістають „ХАТУ“, а не зложили предплати, або зовсім, або зложили менше чим одного долара, щоби надіслали тую по одержанню четвертого числа, бо дальших чисел вже не дістануть.

Ще уклінніше просить Редакція наших шан. публіцистів, поетів і новелістів, щоби надсилали до „Хати“ свої праці.

З поважанем.

А. ПОВАЧЕНКО.

Питаю.

Гарна, вродлива дівчино,
Чиї алмази збираєш?
На чпїх грудях ти мила
Свою головку склоняєш

Головку свою склоняєш,
Душею тонєш в безодню;
Пошани в нь го не маєш,
І морш душу голодну?

З якої речі втікаєш
Далеко від своїх, від краю?
Чомуж ти серця не маєш;
Для рідних, України – питаю.

Защо не любиш їх рідних,
Іх ігнорованих чужими,
Защо називаєш їм бідних
Разом: „галішен“ — із ними?

Вінніпег 1908.

Я бачив кущ

Я бачив кущ: весною він убрав ся
В барвисті квіточки, рожеві та рясні,
Зеленій лист до них з коханєм пригорнув
І пахощі лились довкола запашні. (ся

Я бачив кущ: лежав серед дороги,
В промінях сонечко купалось золотих,
Гнітило спекою зеленії галузки
І вянули квітки на гілочках струнких.

Я бачив кущ: суворий вітер ночі
Зірвав і гет зніс і листе і квітки;
Схилились пуцянки, немов стулили очі,
Чорнотою взялись їх засохлі гілки.

До яких з отсих кущів
Прирівняю Тебе, мій народе?

К.

Штука а

Люди.

Повільне знесенє ріжниць між селом а містом.

(Ото одно з жадань пролєтаріату.)

Капіталізм для своїх цілей обрабував з культури великі простори країв, стягнувши нарід до міст, аби їх там рабувати. Відносно села до міста'а дуже аномальні. Бачимо, що два збори народа розділила від себе взаємна пропасть, що село стало ся ніби цвинтарем культури, де мимо цілої краси природи, ясного сонця, та піль зеленіючих весною а озолочених літом, мимо найвищої краси, котра падає в очи на кождім кроці, брак чиненка інтелектуального котрий заосмотрений в природі, творить гарні діла, діла штуки. Хлоп прикутий до плуга сказаний на прикру і малокористну працю, рідко підносить очи на краєвид своєї оселі; рідко подивляє чуда сходу і заходу сонця, а если то робить, то лише на то, аби витягнути внесок практичний, чи завтра буде дощ, чи погода. Подив чудес природи, що його окружає, а для него прямо чужим. Однак вроджений у чоловіканаклін до почуття краси, зобачимо і на селі. Хто не чув цісень народних, хто не бачив вишиваних сорочок і різних приборів, котрими украшають стіни? Все те промовляє за конечно і в простого чоловіка потребою витворювання річей гарних. Але витвори штуки хлопської а слабими і донерва мусять приніти панн з міста, аби видобути сю красу, очистити і падати їй форму. Село маючи навкола себе красу, терпить на брак свідомих тої краси душ, а то, що гарного а несміле, боязливе і видобуває ся на світ силою інстинктів ніби, виростаюча в темній

півниці рослина, що через дірку дістала ся на світло сонця. Оподалеки від півсонного села, вносять ся мури міста. Хлоп, оручи землю, коли піднесе голову, бачить вершки вежів того великаньского потвора. Знає аго яко жеребця аго праці, яко відбирателя, яко визискувача, що ссе соки живучого села. Знає аго також ідучих за заробітком, коли нещастє примушує аго втікати з села. Але душі міста, аго надії і вір, аго боротьби о завтра найчастійше не знає.

А в місті живє десятки тисячів народа, збиті на малій простороні, замкнені якби в тюрмах, в велико-високих великанах, одні понад других, під землею глибоко в сутережах і високо над землею, провадять життя горячкове, не бачуть ані неба, ані сонця, ані зелености. Змушені без перестанку звертати увагу і дивитись на все, щоби утриматись в тяжкій борбі о істнованю виробили свої здібности інтелектуальні, витворили іншу на позір доскональшу расу. І в тім глибока ріжниця межі міщанськом, а хлопом, межі селом а містом. Зарівно однак мешканець села як і міста, терпить на дисгармонії в формованю своїх здібностей душі.

Законаний глибоко під землею в сутережах, працюючи по цілих днях в куреню, димі і задусі робітник варстатовий, урядник згорблений над актами в темній канцелярії, кондуктор трамваю, стоячи через кільканайцять годин денно на трасучій ся серед крику і шуму підлозі воза, прачка давлячись цілий день випарованєм мила і пари, денникар в задимленій редакції, земцер видивляючи очи над екранкою літерів, словом кождий робітник, хиба в мріях сон-

них, хіба в фантазії віднайти може — вражі- не гарне, мило, тихе. Житє щоденне, котре єго окружає, через котре, як би через велике море, плеще вздовж — було й так, буде аж до смерті — то житє не дає єму ані трохи краси, не позволяє єму ані на момент сніткатись з натурою, тою великою панею, тим жерелом гарного подуву.

Є по містах знамениті збірки образів міністрів цілого світа, відбувають ся концерти, на котрих продукують ся зьвізди Європи, є гарні будівлі, великани публичні, менікають по містах поети. Але для робучого народу того всеє нема цілком. Нарід працюючий, котрий витворює бogaцтва, які уможлиwiająть громадянське тих діл, втворене їх, з натукою ніколи не сходить ся. Там, де працюють, не доходять акорди музичні, не дивлять ся зі стін чудові образи, мури фабрик понурі, чорні і не здоблять їх грецькі коломи, ані прекрасна різьба. Той наклін до краси, існуючий так сильно в натурі чоловіка, не має соків відживляючих, брак єму всіх підстав існування. Нагінка за заробітком, страх о хліб на завтра забивають потріб світла сонічного, повітря, подуву бальсамічного з лугів і піль. Потреби окружати ся річами гарними бути не можуть там, де місце голодне, і хоть потреби, внутрішній наклін в тім напрямі як сильні — то житє, щоденне житє єго убиває.

Музеї є, що правда, але оні замкають ся ще перед вибитєм години зложеня денної праці. Театри є, але так дорогі, що простаріят о них мріти не може, о них ліпше не говорити. Ввійшло вже в пословицю, що то, що народне, що піби для народа робочого сотворене, пужденне є — другорядне.

Капіталізм загорнувши для себе все, позоставив народови в роді краси хіба залишку катеринку, піянку піснь і буду з фігурами військовими. В капіталістичнім устрою нема нія, щоби відповідало потрібі краси народа убогого. Все стало ся товаром, цілу красоту замінено на товар дорогий, все оцінено, паложено на все високу ціну, аби позбутись клонотів і в покою, по

днєви, убітїм на виискуваню робітників, насичати своєю ненаситну душу.

Інакше було перед запанованєм капіталізму в віках середніх; істнувала в той час одна велика інституція, котра обнявши керму всіляких матеріяльних і моральних сторін чоловіка, давала також цілому народови, всім зарівно, богатим і убогим, немочним і малим, відповідь на всі питання, заспокоєнє всіх потреб, а також потребу краси. Тою інституцією була церква.

Опанувала все, стала ся також прибутком натуки. Церква розуміючи душу людську, прибрала свої обряди літургічні всіма галузями натуки. В віках середніх натука була доступною кождому, була народною, бо містила ся ціла в церкві. З її стін дивились гарні образи, готичкі дуги стріляли сміло кудись в небо. З різно мальованих вікон ляли ся потоки дивного світла, розлягали ся пісні побожні, згруповані довкола віктарів, цвили гарні цвіти. Все: архітектура, малярство, різьба, поезія, пісня, все в середновічні часи містило ся в церкві і чоловік з єго віка винаходжував там все, що той час гарного витворював. Дивив ся на образи, любував ся мельодією, слухав слів натхнених, котрі відривали його від життя щоденного і єго нужди і жури в країну ідеальну.

І все те, що окружало побожного християнина в церкві, було добре, бо заспокоювало єго потреби краси і ідеалу і не ставало в ніякій суперечности з єго поглядами на світ — всі вірили. І для того все було щире. Чоловік середного віка мав церкву за учительку. Все, що з літератури діставало ся до народа, діставало ся за помочю Біблії, наука пліла з Біблії, філософія була „*ancilla teologiae*“ (служкою теології) красоту також міняла церква повною долонею. Навіть перші представлення театральні пішли з ініціативи церкви. Церква була школою, охороною, прибутком краси і ідеалу і для того так довго сильно трималась, бо опирала ся о маси народа і їх найістотніші потреби нутра.

(Кінець буде)

Осип Боян.

Віда по лісі не ходить, але поміж люди.

(Докінчене.)

Х.

Так просиділи они на тій скалі чотири дні, аж п'ятого дня подув знова вітер і недалеко, на воді показалося багато дощок і стовпів, походячих правдоподібно з розбитків корабля.

Бачите сі темні плями на воді? спитав Семко, єе мабуть якісь дрова, добре, що ми єї дошки не знайшли, при єї помочи ті другі дістанемо.

Я там сам поплину вперед, каже Саша, ви оба разом не багато би там вдіяли.

По єих словах скоренько розібрався, сів на висушену дошку, мов на коня і поплив.

Семен та Стефан слідили уважно рухи свого товариша недалі, от вже допливає — а от, диви — щось ловить, що се? се мабуть Стефане! маємо човно — крикнув нараз, ударяючи його по рамени — ось, бач, вже вертає, видни як веслом махає?

Се, бач, вже ласка Божа, каже Стефан, починаючи питанс.

За кілька хвиль вернув Саша.

Видко, каже, людська не мали часу і човна ужити. Скакайте в човно, маємо тут чотири спорохнявілі весла, отже їдьмо усі три; там є в чім вибрати.

Сим разом їх виправа не була марна, знайшли більше, чим надіяли ся — і дошки і стовпи з прив'язуваними шнурками а найбільше утїнила їх велика скриня.

На човно не могли взяти, бо була за велика, отже прив'язали по заду і притягли за собою до берега.

Що то була за утіха, коли єї отворили!

Се певно цілий масток якоїсь перекупки з під міста, каже Саша; є фартухи, бабські сорочки, та певно і єї чоловік їхав, бо і штани, одні і другі, ха-ха! — витягав зі

скрині по куснику і клав на землі побіч.

Семко оглядав кождий кусень з усіх боків, а Стефанови було се байдуже.

Все те було мокре, но могло віддати їм теєр великої услуги, одні лише паперові гроші, на разі були непотрібні.

Покінчивши з скринєю забрали ся до праці.

Вже сонце давно зайшло і місяць стояв вже високо на небі, а они єще працювали.

А тепер лише шпаро добре позатикати тай що більші заліпити смолою, що з човна лишилась, тай наша праця на нині скінчена, каже Саша, ховаючи ніж у кишеню.

Не мали они сокири, то такі ножами різали тай обтісували грубі дошки, а цвяхи вбивали каменем.

Около полудня слідуєчого дня, хитало ся вже на воді, біля скали величезне човно, або скажім радше корито, на котрім мали дістати ся на єї „живий остров”.

Єєнчас не могли їхати, бо море не було зовсім спокійне, мусіли очікувати догіднішої хвилі.

* * *

Не буду згадувати, як нашим знакомим жилося на тім новім місци, досить, що по двох літах побачили з далека якийсь корабель.

Старий моряк Саша спав єще, но Стефан підбіг до него і гукнув над ухом: корабель!

Егеєє, каже Саша, ми більші пани від него, най но він сюди приїде.

Скоренько зірвав ся на рівні ноги, скинув з себе сорочку, прив'язав до весла і почав сею ніби хоругвою, махати і при помочи махання розмовляти:

За хвилю появилася на кораблі така сама біла хоругва і в зовсім подібний спосіб порушала ся і то в гору то в долину, то в право то в ліву, то знов відворотно.

Стефан, як необізнаний з тим стояв і збючим серцем дивив ся лише.

Який він цікавий, сказав нараз Саша, починаючи знова махати.

Семко нічого не відповів, лише уважно слідив дальші рухи хоругви на кораблі.

Че, и, павза, бе, е, зет, не, е, че, ем, о знов павза, ем, о жет, ен, а, павза, де, о, павза, ву, а, ес, павза, де о, ї, ха, а, те, и, знак питання. Чи можна безпечно до вас дохати? вже голосно відчитував Семко, а Саша лише закрив очі; а най тебе єго чортів, то ти мав би охоту нас лошити? ні, і знова зачав махати хоругвою.

В тій хвилі корабель зробився дуже маленьким;

Ага каже Семко, вже ідуть просто до нас, бо вже обернули.

Незадовго їхав корабель напротив них вже зараз по хвилі задержався і свистів, боявся далі їхати.

Весла в руки і в ім'я Боже! гукнув гримко Саша, не хоче богуз їхати до нас, то їдьмо ми до него.

По півгодинній плавбі доїхали до корабля.

Сейчас скинули їм шнурові драбинки і по них відісталися наші розбитки на корабель.

Дошита з обох сторін не було кінця, кождий хотів знати, що вони за одні та відки тут взяли ся, а вони питали, що у світі чувати.

XI.

Два місяці опісля входив до села Овечківце гарний, молодий парубок.

Часто здоровкав він прохожих, но вони хотіли відповісти гречно, цікаво на него зглядалися — не пізнавали його.

Се якийсь сторонський парубяга, говорили люди, а він в душі лише сміявся, що люди мають таку коротку пам'ять.

Стефане, озвав ся нараз коло него ніжний жіночий голос, се ти?

Стефан, бо се він був, обернувся; а се ви Юстину, — но то скажу вам, що ви мене перші пізнали, — а що моя матуся?

Юстина лише зстхнула.

Царство їм небесне — померли нагло, добавила по хвилі.

Що? Як, коли? налягав переляканий Стефан.

Та так знаєш, як дістали той нещасливий лист від того корабельного товариства, що той корабель, той—ну той—знаєш, ну як він звався...

Спл?

Так, так, як він втопився, то і всі люди погинули, нікого не вратували. Вони небіжечка, як то почули, так зараз і віддали Бгу душу.

Боже! зойкнув Стефан, за що мене так караєш!

Юстина свояла хвилю мовчки, вдивляючись в бліде лице спасителя її дитинки, і опісля взяла його легенько за руку.

Ходи Стефане до нас, бо тут вже не маєш нікого.

Чому? Таж піду до Орисі, каже зачурено, як вона там...

Ой, дитинко, перебила Юстина, воліла бим не казати, аби твому бідному серцю жалю не додавати.

Її родичів грім вбив, як вертали з ярмарку, а то зараз, як ти йно поїхав, а як довідала ся, що і тебе нестало, то бідачка збожевільіла. Она, ще здається, є там в місті в домі божевільних, в четвер поїдемо на торг до міста, то як хочеш їдь з нами, може як доктори дозволять, побачиш її.

Стефан нічого на се не відповів, лише кивнув їй головою та й пішов в сторону цвинтаря.

Юстина сему зовсім не дивувалася, — от виплаче ся хлопчисько на гробі старих, та й лєкше йому стане.

І дійсно, Стефан вернув з цвинтаря доперва вечером і сейчас просив Грицька, щоби поїхав з ним рано до міста.

Грицькови було се вправді дуже не догідно, однак відмовити не міг.

Коли їхали в місто, було ще дуже рано, лєдво дістали ся у якийсь дрантивий шинк на сніданє, але Стефан нічого і в губу не міг взяти, він хотів перш усього побачити Орисію.

І побачив її, — була гарна як і передне, лише щокі запали ся трошечки, була дуже бліда і вже не усміхнулася до него,

она лежала в великій шпитальній сали на столі... у трумні, нині ще перед полуднем поховують її.

Так, хотів її побачити, тай побачив...
Зойкнув тай зомлів.

Скоро приїшов до пам'яті, не видів її більше, він лежав у іншій сали на ліжку.

Був дуже ослаблений, але встав. і не зважаючи на заборону закінниці, виїшов— пішов там, де лежав його останній скарб.

Трумна була вже прикрита — припав до сего нещасного дерева губами і серцем.
...кілька хвиль і все скінчило ся.

Положили трумну на візок і повезли на цвинтар; і він пішов за візком—відпровадив її на вічний спочинок, там поплакав на свіжій могилі, взяв грудку землі у чма тинку тай пішов...

З Грицьком вже до села не вернув.

Пронав, казали люди, не мав хлопчисько щастя, тай мабуть нігде його не знайде; така його гірка доля.

Деякі забули зовсім о ній, лише Юстина о ній пам'ятала і дала на службу Богу за його родичів, та за його долю.

Казали люди, — говорила, — що він знова на корабель, най сму бодай тепер Господь помагає.

Нью Йорк 26. VIII. 09.

Прелесентам „Вільної Школи“ на закінчене сезону.

Неоден різьбар, що хотів вирізьбити статую Бога, так довго різав і різбив пень дерева, що остаточно в його руках зникнув ся довбач до зубів...

Панови П---у.

Ви пишете, що „чиста совість, то найліпша подушка“. Та добре, але суть такі загартовані люди, котрі дуже добре сплять навіть без подушки.

Афоризми.

Кожний гість є нам миліи; як не тогди, коли приходить, то тогди, коли відходить.

* * *

Злодії знають своє ремесло ліпше, чим лікарі. Як від кого відходять, то все знають, що сму хибує.

* * *

Щастє єм'є ся до нас дуже часто лини на се, аби показати нам свої зуби.

* * *

Кажуть люди, що „мовчанє є золотом“ але така валюта має в нї найменшу гартість, бо якраз ті, що держать язик за зубами, не приходять ніколи до гроша.

* * *

Глухота і слабість родять убожество, а убожество преступок.

* * *

Спільна праця робить ся веселіше, отже соціялізм лежить в природі людей.

* * *

Не купуй того, чого тобі не треба. бо мушии спродати і то, що тобі потрібне.

* * *

Молодий мудрагель є часто пізнійше дураком.

* * *

Не думай, що ти сумний, хто не веселій.

* * *

Держави, де міста мають перевагу над селами, загинбають.

* * *

Хто на все готов. того ніяке лихо не може досягнути.

Не говори всього, що знаєш; не вір всьому, що чуєш; не роби всього, що можеш; бо тоді ти не мущина, а—жінка.

Хруцкий — Т. Марцінів
(з російського)

Хто Винен?

Коли Жан питав свою дорору Жанету чому він застасї деколи з блідим повиснаним лицем з синими смугами поїдочи (інтересувало його, чому м'яке, дороге личко його дівчини виглядає утомлене, будьто якась внутрення болїзнь мучить її молодий і здоровий організм), то Жанета всегда відповідала йому одєю і тою самою фразою:

— Мій дорогий, я роблю дуже тяжко; менї приходить ся робити два рази в тиждень овертайм і мушу бути весь час в дупній шанї.

І так, неначеб для того, щоб розсїяти його трївожні думки, вона в своїм раннім убраннї сїдала йому на колїна і кріпко притиснувшись своїм молодим, пружнотним тїлом і обнявши своїми голими руками шию 22 лїтнього Жана, покривала горячим, довгими поцїлуями, гарне лице свого любимця. Сего средства вона уживала всегда, коли видїла, що лице Жана було засмучене. Під впливом її лагідности Жан успокоювався і вірив їй також так як вірив своїй старій матері, котру він любив понад все в свїті.

Дві особи істнували лише для Жана: мама і дівчина. Але в тих двох чувствах ріжниця. Своєю маму Жан любив свїтлїською любовію, пам'ятаючи, що мати зіставившись молодого вдовою не хотїла дати своїй дитинї вітчимі і посїятили своє життя тільки для сина; свою же любиму Жанету любив любовію такою, якою люблять молодї люди, не знаючи жєнських підлестних лїсок, любив тою чистою любовію, кетрою природа обдаровує всякого здорового молодого чоловіка.

— Мамо, я щинї не можу остатнєсь в дома, я хочу видїти Жанету. Ти не серїєсь на мене.

Мати його всегда вислухала.

І син чув ся щасливим, що учує шаруючий голос і побачить миле лице. Він мїв видїти свою Жанету не кожного дня. Жа-

нета говорила, що всегда в середу і суботу вона робить овертайм в шанї за те оставні вечерї і цілий нецїльний день, вона віддає своєму Жанови. І Жан відовляєть ся тим і часом не цїлі днятого лише, щоб бути з Жанетою. Цїлий тиждень як невізник він робив в шанї і знаходив відпочивок для свого організму і для своєї утомленої душі в день недїльний.

В той день син обое виїжджали в якийсь замістовий парк і га лонї природи його чиста душа гєрїла сєде сильнїйше великою любовію до Жанети, котра була для нього, свого рєдї Мадонною. Для нього було великим щастєм, коли вона позволяла йому класти голову собі на колїна, чути то як її делїкатної руки на своїм лиці.

Були хвили, коли природа вимагала свого від Жана і Жан гєрячив ся, кріпко і горячо, вона і мужєську силу припортає до себе своєю Жанетою, покриваючи її лєне веселєнієм горячим поцїлуями, але коли мучати почало Жана, тоді Жанета бнєстро приходила до себе і відхиляючи його ласкає від себе говорила йому:

— Не тепер, мій дорогий, потерпи, потерпи до снїтнї і годї я буду вся твоя. Терпи і прачтї, голого для того, щоб ми могли зібрати кілька сот доларїв на весїлє і на зашоранє нашого рєчного лєму.

Такі практичні розсудки, моментально опускали Жана і в числячи себе, що прогрішив перед Жанетою, падав на колїна і цїлував її одїє і ноги просїючи:

— Прости я забув ся; сего бїльше вже не буде.

Перший помічник формана в сїдучий день не прийшов до роботи і Жан був на ягнїєсь час невзначай, щоб шнєчувати роботи і в протягу цілого тижня він не мїв бачитись в Жанетою, до мусєвостати вечером в шанї. Таке щирє сповнованє своїх обв'язкє так льодобалєсь форманови, що він шнєшов просїти завідателя поставити Жана на місце бїшого помічника. Завідатель сего домаганя не відканув.

В суботу в вечер, з форманами і дру-

гими робітниками, Жан вийшов з шапи. Його перша думка була Жанета і до неї він повинен піти насамперед і принести її радісну вістку. Сказати їй, що він побідив свою мачуху судьбу, що вона вже більше не потребує йти до шапи робити, бо його платня котру він заробляє тепер, буде достаточною, щоби вижити двох людей. Думка, що його Жанета не буде мати змученого, блілого лиця і спланих смуг понід очі, так зацікавлювала його, що він кинувся до проїжджаючого трамваю електричного з наміреном вскочити на площаду. Але тяжка рука формана здержала його.

— Кудати, Жан? — запитав форман — Ходи з нами та випемо за підвешене твоє „рангі“.

І Жан пішов зі своїми товаришами в другу часть міста для відпразникування його щастя. Зразу він був еще під впливом невпинних чувств, а потім йшов з товаришами кудати вони його провадили.

Перше, що попалося Жанови в очі, коли переступали поріг сальона, великі зеркала, на котрих були написані, білою фарбою назви наштків; стіни украшені картинами з виображаючими сценами з „першої ночі любви“.

Картини обнажених женщин в різних позициях, були порозвішувані в порядку. Під впливом випиваючого пива і горівки компанія розвеселилась і почала свободно виражати свої бажання, зявляючі гося всегда і на час „ізрядного“ пртя. Жан піддавав ся під вплив товаришів. Фігури нагих женщин з ярко-виражаючою красотою тіл, ділали магнетично на головах розвеселених і сам Жан не відривав свого запаленого погляду з тих картин. Кров бурілась і затуманювала розум, а Жан як послушний хлопець поплів ся в слід за своїми товаришами.

— Панове, я заведу вас в найліпший „дім“. Се місце найліпше. Нині субота то можемо дістати Клярису.

І він подробицями зачав описувати ту Клярису. От, то она так виглядає. Она дівка молода і видно, що еще она не довго находить ся в сім „ділі“. Одно тільки біда

з нею — тут перервав розказуватель. — В кімнаті всегда так темно, що не можливо побачити її лиця. —

Жан сего не слухав, але йшов позаду своїх товаришів.

Жан переступив поріг того дому, де гинуть молоді дівчата, де розтрачуєсь великий дар природи. Завідателька „дому“ гарного виду стрітила прибувщих гостей.

Образ Жанети блиснув в думці Жана і неначеб очуняв ся та намірив вийти.

Ані з місця! Ти не товариш, коли утікаєш від нас — крикнув оден з компанії.

Кляриса була занята, а потому прийшлося цілій компанії чекати заки вона освободить ся. На предложение завідательки вибрати другу дівку, компанія відмовила рішучо. Пиво таке тане в сальонах, зато оно дороге в „домі“, виште в більшій кількості розгорячило еще більше кров і затуманювало последний розсудок.

— Панове — закричав в друге оден з присутних — повинчаємо нашу „красавицю“ і нашого Жана отгуд і випемо на його сватбі.

Ідея, не дивлячись на всю свою дикість, нашла сторонників і декотрі піднеслись зі своїх місць, взяли Жана і одну з дівчат і справились відіслати їх в одну кімнату. Жан почав супротивляти ся. В ту хвилю увійшла завідателька і заявила, що Кляриса уже свободна. Веї кинулись до кімнати Кляриси, але увійти міг там лиш оден і перший, що увійшов той, котрий рекомендував той „дім“. Жан був у сусідній кімнаті. Чуючи входи і входи його товаришів, чуючи голосні поцілуї, кров до решти затуманила голову 22 літнього молодця.

На подобу лонатика, він безпереривно дивив ся в напрямі дверей кімнати Кляриси.

— Ага, наша „гарна дівчина“ не видержує — Жан, будь мужиною — підмовляли його товариші — і Жан без надумання переступив поріг кімнати Кляриси.

Двері старанно заперлись і Жан зістав ся ва самоті з гарною дівчиною.

Він не міг видіти її лиця, бо фіранки були спущені. Страх опанував Жана і першого страху молодости він схватив нагу

фігуру дівчини і крішко пригортав до себе.

— О ти мусиш бути гарною. Я хочу видіти твоє лице! — скричав Жан і кинувся до вікна, щоб піднести заслону.

— Не роби сего! — роздав ся грізний голос і щось гримнуло до підлоги.

Лучі сонця бухнули нараз до середини і освітлили кімнату. Жан побачив дорогу Жанету, лежачу без чуття на підлозі в короткій нічній сорочині.

Хміль вискочив з голови Жана. Він глянув ясними очима на зімняту постіль, на котрій його товариші покупили ласки його Жанети. Тепер він зрозумів, чому її личко було бліде і по під її очима сині смуги. Він зрозумів, що Жанета продавала себе, бо девяти долярівний заробок в шані не міг дати средства до життя для неї, її маленькому брату ви і її матері вдові і своїм тілом вона збирала доляри для того, що би було можна вирвати ся з шані і зробити собі родинне житє.

Жан заривав. Се були ридня мущини, котрого ідеали були безжалісно розбиті; се були ридня чоловіка розчарованого в своїй Мадонні.

Пізнюночю Жана приставлено до дому і через кілька день поліцайови прийшлося надуживати незмірної сили, розпинаючи губи Жана, щоби можна виняти з рота резинову трубку, котра була причеплена до газового ріжка. Жан був мертвий. лиш тихий плач матери було чути, склонившої ся над тілом свого єдиного дорогого сина.

ПРЕДПЛАЧУЙТЕ

Канадйский Фармер

НАЙСТАРШИЙ І НАЙЛУЧШИЙ РУСЬКИЙ ТИЖНЕВНИК
В КАНАДІ.

Кожній свідомий Русин-Українець повинен сю часопись читати, бо вона поучує

**Фармарів, Робітників
і Промисловців.**

і всіх тих, що бажають засягнути про Канаду добрих інформацій.

Найстарша! Найтанча! Найлучша!

Передплату треба все слати наперед, яка в Канаді \$ 1.50 на рік в З.л. Держав і Європі \$ 2.00

CANADIAN FARMER

P. O. BOX 3081

WINNIPEG, MAN.

ПРЕДПЛАЧУЙТЕ

українську соціал-демократичну часопись

РОВОЧИЙ НАРОД.

Виходить в Вінніпегу, Ман. ТРИ РАЗИ НА МІСЯЦЬ, кожного першого, одинадцятого і двадцять першого. — Передплата виносить на рік \$1.50, з Європи К 8.

Гроші посилайте через поштовий або експресовний моней-ордер, або в реджістрованім листі. Почтових стемплів споза Канади не приймає ся.

Адресуйте завжди

ROBOTCHYJ NAROD

P. O BOX 3542 STA. „B“
WINNIPEG, MAN.

Поваж. Фармері та Робітники!

Чи предплачуєте Ви вже **УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС**? Коли ще ні, то вишліть сейчас цілорічну передплату \$ 2.00, бо

КОЖДИЙ

свідомий Русин-Українець повинен предплачувати народню часопись

ОДИНОКУ

УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС

Часопись ся видаєть ся за гроші, зложені свідомими одиницями з нашого народу в Канаді, а не чужинцями як прочі і стоить в обороні наших поселенців так фармерів як і робітників. Напрям часописи безпартійний, значить, часопись не вислугуєть ся чужим партіям, а всякому говорить правду і пятає кривди заподіяні нашим поселенцям. Зміст часописи вельми ріжнородний; часопись видаєть ся на 8-х великих сторонах і коштує на рік

\$ 2.00 для Канади і Америки, а для Старого Краю **\$ 2.50**

Передплату вишлайте сейчас при замовленю.

UKRAINSKYJ HOLOS

P. O BOX 3626

WINNIPEG, MAN

Спробуйте, а вже нас не опустите.

cor. Barber st. & Euclid ave.

